

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
на тему: «Забезпечення фінансової стійкості банків в умовах
нестабільності»

Виконавець: студентка 6 курсу,
групи 13 ЦЗФН
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»,
СТАДНІК Ю.С.

Науковий керівник: к.е.н., доцент
СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Забезпечення фінансової стійкості банків в умовах нестабільності є одним з найбільш важливих структурних компонентів системи банківського менеджменту, оскільки на реалізацію місії банків відносно досягнення стійкого і стабільного кон'юнктурного розвитку значною мірою впливає саме ефективна інфраструктура управління грошовими потоками. У свою чергу, для прийняття раціональних та адекватних управлінських рішень у сфері фінансової стійкості банків слід враховувати ступінь впливу екзогенних та ендогенних чинників, які наразі характеризуються волатильністю та низьким рівнем передбачуваності.

Дослідження проблеми забезпечення фінансової стійкості банків в умовах нестабільності набуває особливої актуальності на сучасному етапі економічного розвитку України. В цьому зв'язку актуальним є розвиток науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності забезпечення фінансової стійкості банків з урахуванням ризиків, пов'язаних з їх формуванням, в умовах значного рівня невизначеності операційного середовища.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є поглиблення теоретичних засад, обґрунтування методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості банків в умовах нестабільності.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **основні завдання**:

- обґрунтувати теоретичні підходи до визначення сутності та оцінки фінансової стійкості банків;
- надати характеристику, що впливають на процес забезпечення фінансової стійкості банків;
- визначити через реалізацію складових дерева цілей її досягнення забезпечення фінансової стійкості;
- надати характеристику методів оцінки фінансової стійкості банків;
- проаналізувати капітальну стійкість банків України;
- оцінити ділову активність та економічний потенціал банків;
- провести оцінювання рівня фінансової стійкості банків на основі використання регресійного аналізу;
- надати обґрунтовану оцінку системи антикризових заходів у забезпечення фінансової стійкості банків

Об'єктом дослідження є методи та інструменти оцінки фінансової стійкості банків України.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та прикладні аспекти забезпечення фінансової стійкості банків в умовах нестабільності.

Інформаційною базою магістерського дослідження становлять наукові розробки провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань

оцінювання фінансової стійкості банківської системи й банків, законодавчі документи, нормативні положення та річні звіти Національного банку України, фінансові звіти банків, ресурси мережі Інтернет, дані, зібрані та опрацьовані особисто здобувачем. законодавчі акти України та нормативно-правові документи, які регламентують діяльність банків в Україні, наукові праці закордонних і вітчизняних учених за темою дослідження, фінансова звітність банків, огляди інформаційно-аналітичних та рейтингових агентств, матеріали науково-практичних конференцій, а також ресурси Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (72 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 94 сторінок. Основний зміст викладено на 84 сторінці. Робота містить 16 таблиць, 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ**» було досліджено, що з метою визначення сутності фінансової стійкості та її структурних елементів нами було проведено ретроспективний аналіз існуючих підходів до тлумачення поняття стійкості та відокремлена таку їх спільну рису, як здатність до збереження певної стабільності стану під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. З цього аналізу ми можемо зробити висновки, що в економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості банку. Нерідко його ототожнюють з такими економічними поняттями, як надійність, рівновага, стабільність.

Отже, ми погоджуємось з авторами, які вважають, що фінансова стійкість може бути забезпечена достатністю капіталу, ліквідністю та ефективністю діяльності, а її оцінка включає оцінку показників, які демонструють результативність складових стійкості, обсяг та структура власних коштів, рівень прибутковості, норма прибутку на власний капітал, показники ліквідності, мультиплікативна ефективність власного капіталу. Водночас однією з найбільш важливих характеристик фінансової стійкості є рівень капіталізації, адже саме достатній рівень власного капіталу забезпечує прибуткову діяльність банку, економічну самостійність, виконання зобов'язань за умови настання несприятливих обставин.

Аналіз літературних джерел дозволяє виділити такі підходи до визначення сутності фінансової стійкості такі, як відповідність основних показників фінансового стану пороговим значенням, трансформації ресурсів рівня ліквідності та платоспроможності банку, прибутковість, збалансованість статей балансу, врахування інтересів груп економічного впливу та адаптації банку до умов господарювання стану рівноваги та здатності до повернення в цей стан після виходу з нього.

Зазначено, що забезпечення фінансової стійкості банку, особливо в умовах невизначеності операційного середовища, характерного для банківської системи України, – достатньо складна сфера банківського менеджменту, оскільки сама фінансова стійкість є комплексним поняттям, що формується як результат взаємодії значної кількості зовнішніх та внутрішніх багатовекторних факторів, за такими напрямками як за рівнем фінансової стійкості, за джерелом фінансування, за можливістю регулювання, за строками забезпечення, за умовами формування.

Розглянута багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку, яка дає змогу в сучасних умовах забезпечити ґрунтовний та всебічний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища його функціонування сьогодні та в майбутньому, шляхом завчасного виявлення загроз та вчасного реагування на них використовуючи свої переваги.

Дослідивши праці різних вчених, нами було визначено, що вдале управління фінансовою стійкістю в довгостроковому періоді неможливе без постановки головної цілі для банківської установи, досягнення якої неможливе без розбиття її на цілі нижчого рівня, які, в свою чергу, діляться на підцілі. Такий метод стратегічного управління дозволяє визначити, що саме слід зробити для досягнення головної цілі організації, які етапи слід пройти, що є важливим для реалізації стратегії, а що – менш важливим, визначити ступінь досяжності кожної окремої мети та головної мети тощо.

У другому розділі **«ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ»** визначено, що аналіз економічної літератури свідчить про те, що у вітчизняній та світовій практиці існує досить багато загально визнаних інструментів моніторингу та оцінки фінансової стійкості, що можуть бути використані наглядовими органами. До типів інструментів оцінки фінансової стійкості банку ми віднесемо: рейтингові системи; системи аналізу фінансових коефіцієнтів та однорідних груп; статистичні моделі раннього передбачення; системи комплексної оцінки; інструменти макро- та мікропруденційного аналізу.

Було визначено, що МВФ рекомендує проводити стрес-тестування в два етапи: ідентифікація найбільш вразливих й проблемних місць та подальша побудова сценарію в макроекономічних рамках; виконання чисельного аналізу, розгляд другорядних факторів та узагальнення й інтерпретація результатів. На відміну від МВФ, у вітчизняній практиці відповідно до Методичних рекомендацій стрес-тестування пропонується проводити в декілька етапів: актуалізація параметрів для стрес-тестування; розроблення моделі стрес-тестування шляхом визначення основних факторів ризику та результативних показників й критеріїв; проведення стрес-тестування; трактування результатів та підготовка висновків щодо проведеного стрес-тестування.

Обґрунтовано, що системи індикаторів фінансової стійкості можуть використовуватися перед застосуванням стрес-тестів з метою виявлення слабких місць для подальшого їх детального вивчення.

За рівнем фінансової стійкості рейтингову оцінку проводить Міністерство фінансів України, також, Національний банк України публікує дані щодо індикаторів фінансової стійкості банківської системи.

Проведено оцінку індикаторів фінансової стійкості банківської системи за 2013-2018 рр, на основі якої, можливо зробити висновок, що на показник І3 (співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу) та І4 (співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів) спостерігаються високі значення показника співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу. Показник співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів мав тенденцію до зменшення і станом 01.01.2019 становив 53,19 %. Причинами, що призвели до появи проблемних активів у банківській системі є: девальвація гривні, яка призвела до номінального перерахунку проблемних кредитів та реального зниження фінансового стану позичальників; анексія Криму та заборона діяльності банків на території Криму та АТО.

Визначено, що сучасний етап розвитку банків України супроводжується процесами дестабілізації, які викликані розбалансуванням структурних компонентів економіки держави, змінами в архітектоніці фінансового ринку, політичним тиском, а також впливом наддержавних чинників щодо вимог введення банківського бізнесу. Тому, посиленої уваги заслуговує питання забезпечення достатності капіталу банків з точки зору виконанням ним основних його функцій.

Проаналізовано динаміка основних показників щодо кількості зареєстрованих банків в Україні за 2010-2018 рр. можна зробити висновки, що загальна кількість діючих банків скоротилася за період, який досліджується на 99 установ, що стосується банків з іноземним капіталом, то їх кількість за період змінювалася, так максимальна кількість банків з іноземним капіталом була у 2011-2012 рр. – 53 банки, а мінімальна у 2016-2017 рр. та 2018 р. – 38 та 37 банків відповідно. Отже можливо зазначити, що присутність банків з іноземним капіталом теж здійснює вагомий вплив на розвиток конкуренції в банківській системі. Слід також зазначити, що станом на 01.08.2019 кількість банків, діючих в Україні скоротилася на 1 банк.

Проаналізовано показники, що характеризують розвиток банківської системи України на початок 2010-2019 роки, млрд. грн., та визначено, що незважаючи на суперечливість тенденцій розвитку української банківської системи протягом досліджуваного періоду, мала місце виражена тенденція до нарощування її потенціалу, про що, зокрема, свідчить зростання сукупних активів банківської системи. Так, якщо на кінець 2010 року активи українських банків склали 942,1 млрд грн, то за підсумками 2018 року їх величина складала 1359,7 млрд грн. Середньорічний приріст банківських активів протягом 2009-2018 років приблизно склав 100 млрд грн.

Розраховано капітальну стійкість банків за показниками фінансового важеля, коефіцієнту участі капіталу у формуванні активів, коефіцієнту рівня капіталу у пасивах банків, коефіцієнту мультиплікатора капіталу; коефіцієнту активності залучення строкових депозитів та зазначено, що вони не відповідають рекомендованим значенням, що свідчить про неспроможність банків залучати кошти на фінансовому ринку та покривати ризики власними коштами, пов'язаних із проведенням активних операцій.

На основі проведеного аналізу функціонування банківської системи України необхідно виокремити проблеми: існування у докризовому періоді значного перевищення обсягів зростання активів над обсягами акумулювання капіталу; низький рівень капіталізації банків; поступове збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України; низька ефективність використання власного капіталу.

В ході дослідження обґрунтовано, що ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення та може бути визначена як за допомогою аналізу окремих показників, так і через оцінювання відповідних співвідношень між окремими статтями активів, пасивів та кількісним узгодженням змін в активах та пасивах.

У третьому розділі **«ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ»** обґрунтовано необхідність застосування регресійного аналізу при оцінюванні рівня фінансової стійкості банків. Регресійний аналіз проводиться на основі побудованого рівняння регресії і визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної (прогнозованої) залежної змінної величини. Для проведення регресійного аналізу банків за 2010 – 2018 роки, за основу були взяті процентні доходи, адже саме цей показник є одним із головних показників фінансової стійкості банків. Найбільш важливими показниками, які ми взяли для проведення аналізу є: кредити та заборгованість клієнтів, кошти фізичних осіб та кошти юридичних осіб.

Було проведено регресійний аналіз, з якого можемо зробити висновки, що найбільший вплив на процентні доходи має кредити та заборгованість клієнтів. Так як процентні доходи є одними з основних доходів банку, тому банки повинні залучати нових клієнтів для видачі кредитів шляхом відкриття нових відділень та на основі вигідних відсоткових умовах.

Визначено, що стандарти Базель - III спрямовані на підвищення здатності банківського сектора амортизувати зовнішні і внутрішні шоки, пов'язані з фінансовим і економічним стресом, і таким чином понизити ризик поширення вторинних ефектів від фінансового сектора на реальний сектор економіки. Можемо зазначити, що система ризик-орієнтованого підходу до нагляду за ризиком втрати антикризової фінансової стійкості банками повинна базуватися на виконанні наступних принципів: принцип законності, який передбачає, що усі дії при реалізації ризик-орієнтованого підходу повинні здійснюватися в межах діючої законодавчої та нормативної бази.

Використання представленого принципу не повинно заперечувати проведенню операцій через банки та встановленню їх ділових відносин як з клієнтами, так і з наглядовими органами.

Принцип співрозмірності, який передбачає, що прийняті як наглядовими органами, так і банками управлінські рішення повинні бути адекватні ризику, що оцінений та принцип гнучкості, що передбачає зміну рівня оцінки ризику у залежності від обставин, які мають місце при подальшому функціонуванні банку, або розвитку бізнес-процесів.

Підсумовуючи результати роботи можливо зазначити, що

Узагальнивши усе вище наведене, в роботі запропоновано формувати систему ризик-орієнтованого підходу до нагляду на основі виділення п'яти етапів застосування ризик-орієнтованого підходу до нагляду у системі антикризового управління фінансовою стійкістю банків повинна в першу чергу базуватися на якісній характеристиці ризику втрати фінансової стійкості з використанням інструментів антикризового управління.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра є поглиблення теоретичних засад, обґрунтування методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості банків в умовах нестабільності

За результатами магістерської роботи, зроблено наступні висновки:

На основі аналізу теоретичних напрацювань розглянуто поняття «фінансова стійкість банків», яке запропоновано визначати як може бути забезпечена достатністю капіталу, ліквідністю та ефективністю діяльності, а її оцінка включає оцінку показників, які демонструють результативність складових стійкості, обсяг та структура власних коштів, рівень прибутковості, норма прибутку на власний капітал, показники ліквідності, мультиплікативна ефективність власного капіталу. Водночас однією з найбільш важливих характеристик фінансової стійкості є рівень капіталізації, адже саме достатній рівень власного капіталу забезпечує прибуткову діяльність банку, економічну самостійність, виконання зобов'язань за умови настання несприятливих обставин.

2. Автором розглянута класифікація чинників забезпечення фінансової стійкості банків, які пропонуються розглядати як зовнішні, загальнодержавні та внутрішньосистемні. Представлена багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку, яка дає змогу в сучасних умовах забезпечити ґрунтовний та всебічний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища його функціонування сьогодні та в майбутньому, шляхом завчасного виявлення загроз та вчасного реагування на них використовуючи свої переваги.

3. Забезпечення фінансової стійкості запропоновано визначати через реалізацію складових дерева цілей її досягнення. Дослідивши праці різних вчених, автором було визначено, що вдаль управління фінансовою

стійкістю в довгостроковому періоді неможливе без постановки головної цілі для банківської установи, досягнення якої неможливе без розбиття її на цілі нижчого рівня, які, в свою чергу, діляться на підцілі. Такий метод стратегічного управління дозволяє визначити, що саме слід зробити для досягнення головної цілі організації, які етапи слід пройти, що є важливим для реалізації стратегії, а що – менш важливим, визначити ступінь досяжності кожної окремої мети та головної мети тощо.

4. За результатами проведеного аналізу з'ясовано, що до типів інструментів оцінки фінансової стійкості банку ми віднесемо: рейтингові системи; системи аналізу фінансових коефіцієнтів та однорідних груп; статистичні моделі раннього передбачення; системи комплексної оцінки; інструменти макро- та мікропруденційного аналізу.

5. Було розраховано капітальну стійкість банків за показниками фінансового важеля, коефіцієнту участі капіталу у формуванні активів, коефіцієнту рівня капіталу у пасивах банків, коефіцієнту мультиплікатора капіталу; коефіцієнту активності залучення строкових депозитів та зазначено, що вони не відповідають рекомендованим значенням, що свідчить про неспроможність банків залучати кошти на фінансовому ринку та покривати ризики власними коштами, пов'язаних із проведенням активних операцій.

6. Автором доведено, що в сучасних умовах функціонування банків України необхідно виокремити проблеми: існування у докризовому періоді значного перевищення обсягів зростання активів над обсягами акумулювання капіталу; низький рівень капіталізації банків; поступове збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України; низька ефективність використання власного капіталу.

В ході дослідження обґрунтовано, що ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення та може бути визначена як за допомогою аналізу окремих показників, так і через оцінювання відповідних співвідношень між окремими статтями активів, пасивів та кількісним узгодженням змін в активах та пасивах.

7. Для оцінювання фінансової стійкості банків запропоновано застосовувати регресійний аналіз. За результатами розрахунків визначено, що найбільший вплив на процентні доходи має кредити та заборгованість клієнтів. Так як процентні доходи є одними з основних доходів банку, тому банки повинні залучати нових клієнтів для видачі кредитів шляхом відкриття нових відділень та на основі вигідних відсоткових умов.

8. Обґрунтовано необхідність застосовувати ризик-орієнтований підхід до нагляду за ризиком втрати антикризової фінансової стійкості банками, яка повинна базуватися на виконанні наступних принципів: принцип законності, який передбачає, що усі дії при реалізації ризик-орієнтованого підходу повинні здійснюватися в межах діючої законодавчої та нормативної бази.